

ВІДГУК

офіційного опонента професора кафедри педагогіки Національного
університету біоресурсів і природокористування України,

доктора педагогічних наук, професора

МИРОШНІЧЕНКО Валентини Іванівни на дисертаційне дослідження

КРАВЧУК Олени Валентинівни на тему «Підготовка бакалаврів
правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками», подане на

здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Актуальність теми «Підготовка бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками» зумовлена сучасними суспільними викликами, пов'язаними зі зростанням кількості випадків девіантної поведінки неповнолітніх, поширенням булінгу, насильства, правопорушень у молодіжному середовищі та необхідністю забезпечення ефективної превентивної діяльності правоохоронних органів. У цих умовах особливого значення набуває професійна підготовка майбутніх фахівців правоохоронної сфери до конструктивної комунікації, налагодження партнерської взаємодії з підлітками, врахування їхніх вікових та психологічних особливостей. Крім того, реформування правоохоронної системи України та орієнтація на принципи дитиноцентризму, гуманізму й захисту прав людини потребують удосконалення змісту та методів професійної підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності. Існує необхідність пошуку та впровадження дієвих методів, прийомів, технологій підготовки майбутніх бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками. У зв'язку з цим, не викликає сумніву актуальність виконаного дослідження.

Свідченням фундаментальності роботи є її зв'язок із основними напрямами та завданнями науково-дослідної теми кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Формування ціннісних орієнтацій здобувачів освіти в Європейському освітньому середовищі» (державний реєстраційний номер 0116U000115).

2. Найсуттєвіші наукові результати, що містяться в дисертації.

До найбільш значущих наукових результатів Кравчук О.В. відносимо: визначення критеріїв, показників та рівнів готовності бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками здійснення діагностики формування готовності бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками; розроблення й апробацію моделі підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками; обґрунтування та експериментальну перевірку педагогічних умов підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками

3. Нові факти, одержані здобувачкою. У дисертації КРАВЧУК Олени Валентинівни *вперше* обґрунтовано педагогічні умови підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками (формування соціально спрямованої ціннісної орієнтації, мотивації, інтересу бакалаврів до спілкування з підлітками на основі поєднання традиційних та інноваційних форм та активних методів навчання; оновлення змісту підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності з урахуванням специфіки соціальної взаємодії з підлітками; використання освітніх технологій для організації комунікативної діяльності в освітньому процесі); розроблено модель, яка містить три блоки: логіко-методологічний (мета, підходи, принципи), змістово-організаційний (етапи, зміст, форми, методи, технології), діагностично-результативний (компоненти, критерії, показники, рівні, діагностичне забезпечення, результат);

уточнено зміст категорій: «поліція», «професійна діяльність», «професійна діяльність фахівця правоохоронних органів», «взаємодія», «соціальна взаємодія бакалавра правоохоронної діяльності», «комунікація»,

«спілкування», «девіантна поведінка підлітків», «соціальна взаємодія фахівців правоохоронних органів з підлітками», «попередження девіантної поведінки», «правове виховання», «правовиховна діяльність», «професійна підготовка», «підготовка бакалаврів правоохоронної діяльності», «підготовка бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками», «готовність бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками»; компоненти: мотиваційно-особистісний з критеріями: мотиваційно-ціннісним, потребово-орієнтаційним, особистісним, когнітивно-компетентнісний з критеріями: інформаційно-пізнавальним, професійно-компетентнісним, когнітивно-змістовим, організаційно-діяльнісний з критеріями: соціально-рефлексивним, комунікативно-довірчим, організаційно-партнерським, їх показники та рівні готовності (високий, середній, низький);

удосконалено зміст, форми, методи, технології підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками;

подальшого розвитку набули теоретичні підходи до проблеми підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Не викликає заперечень обґрунтованість наукових положень і висновків дисертаційного дослідження, які опираються на новітні досягнення в галузі психолого-педагогічної науки, застосування цифрових технологій в освіті, використання системно-діяльнісного, особистісно-орієнтованого, аксіологічно-гуманістичного, технологічно-інтегративного, компетентнісно-інформаційного підходів. Новизну і вірогідність обґрунтованих положень і висновків дисертації забезпечено використанням комплексу методів відповідно до мети та завдань дослідження; аналізом достатнього обсягу науково-педагогічних джерел, законодавчої бази, позитивними результатами впровадження матеріалів дисертації в освітній процес ЗВО України. Рівень апробації результатів дослідження засвідчується участю дисертантки у науково-практичних конференціях. Аналіз змісту роботи та її основних положень дає підстави

стверджувати про досягнення поставленої мети й успішне розв'язання визначених завдань дослідження. Висновки дисертації характеризуються змістовною повнотою, послідовністю та логічністю викладу.

5. Значення для науки і практики одержаних авторкою результатів. Наукові здобутки Кравчук О. В. складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень проблем підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні в освітній процес закладів освіти системи МВС діагностичного інструментарію, обґрунтуванні та експериментальній перевірці критеріальних та рівневих характеристик готовності бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками, оновленні змісту освітніх компонентів «Основи організації служби у правоохоронних органах», яку доповнено темою «Професійна етика» та введення в лекційні та семінарські заняття матеріалу з девіацій підлітків, «Міжособистісні комунікації в правоохоронній діяльності» доповнено темою «Конфліктний характер правоохоронної діяльності», упровадженні вибіркового компонентів «Основи виховної роботи правоохоронних органів», «Психолого-педагогічна підготовка», проведенні фахових семінарів «Профілактика девіантної поведінки підлітків», «Формування комунікативної культури бакалаврів правоохоронної діяльності», «Забезпечення прав людини у діяльності фахівців правоохоронних органів»; для виробничої практики запропоновано систему завдань, ситуацій з правового виховання підлітків, комплекс методик для розвитку особистісних якостей підлітків, розроблено програму «Я – лідер», «Я – волонтер», «Я – дослідник» з метою соціально-профілактичної та педагогічної підтримки підлітків; удосконалено програму проблемної групи «Правове виховання населення».

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес бази Львівського державного університету внутрішніх справ (довідка від 07.11.2025 № 67), Міжрегіональної академії управління персоналом (довідка від 05.11.2025 № 4470), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Матеріали дослідження можуть бути використані з метою оптимізації професійної підготовки фахівців правоохоронних органів до роботи в соціумі, що динамічно змінюється, на основі вдосконалення в соціальній взаємодії компонентних складових їх особистого соціального досвіду; фахівцями правоохоронних органів, громадськими об'єднаннями, які займаються проблемами девіантної поведінки сучасних підлітків; психологами-практиками та соціальними працівниками у контексті індивідуальної чи групової роботи з підлітками. Результати дослідження можуть бути підставою для покращення роботи фахівців правоохоронних органів та розробки нормативних актів, що регламентують аспекти діяльності дільничного інспектора, інспектора ювенальної превенції та інспектора безпеки освітнього середовища та нових вибіркових дисциплін.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (328 найменування, із них 27 – іноземною мовою), 9 додатків на 175 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 472 сторінки, з них 241 сторінка – основний текст. Робота містить 3 рисунки, 36 таблиць. Логіка викладу наукового пошуку цілком розкриває досягнення поставлених завдань.

У першому розділі «Теоретичні основи підготовки майбутніх бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками» з'ясовано ступінь розробленості проблеми підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками. На підставі аналізу літератури дослідження науковців згруповано за різними напрямками, які узагальнені до трьох: 1) розкрито характеристики підліткового віку, підлітка як суб'єкта соціальних взаємин, психолого-педагогічних особливостей девіантної поведінки підлітків тощо; 2) досліджено питання встановлення довірчих взаємин громадян, зокрема підлітків, із правоохоронними органами, створення

ефективної форми взаємодії соціальних інститутів для досягнення загального добробуту держави та вирішення суспільно значущих цілей, 3) розкрито специфіку підготовки майбутніх фахівців правоохоронних органів, зокрема до соціальної взаємодії з підлітками.

Імпонує авторське трактування підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками як цілеспрямованого організованого процесу оволодіння професійними знаннями, уміннями, якостями, психологічною стійкістю до дій, узгоджених за метою, місцем та часом, набуття соціальних норм регулювання соціальної взаємодії з підлітками у напрямі оперативної допомоги з попередження соціальних відхилень у їх поведінці для майбутньої професійної діяльності.

Виявлено особливості підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками у контексті професійної діяльності – докладна правова регламентація їх діяльності, процесуальна самостійність, персональна відповідальність, активність, значна трудомісткість, надзвичайне різноманіття психологічних завдань, владний та обов'язковий характер професійних повноважень, стресогенний характер роботи, обов'язок зберігати службову таємницю, дефіцит часу, своєрідність зовнішніх чинників роботи, екстремальність. До специфічних особливостей професійної діяльності фахівця правоохоронних органів здобувачкою віднесено: підвищений ризик виникнення екстремальних умов діяльності; до психологічних - рання профілактика злочинності підлітків; складність отримання інформації про причини та умови, що сприяють правопорушенням підлітків, дефіцит, неупорядкованість, різноманітність інформації (дезінформації) про особливості соціального, особистісного та психічного розвитку підлітка та його найближчого соціального оточення тощо.

Варто відзначити також виділення таких видів діяльності фахівців правоохоронних органів: профілактичної, пізнавальної, комунікативної, конструктивної, організаційно-соціальної, правовиховної, правоохоронної, а

також функцій: профілактичної, попереджувальної, аналітико-гностичної, прогностичної, організаторської, соціально-виховної.

У другому розділі «Моніторинг та діагностика стану підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками» дисертанткою здійснено аналіз стану підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками.

Заслугують на позитивну оцінку визначені авторкою компоненти та критерії готовності майбутніх бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками: мотиваційно-особистісний (критерії: мотиваційно-ціннісний, потребово-орієнтаційний, особистісний), когнітивно-компетентнісний (критерії: інформаційно-пізнавальний, професійно-компетентнісний, когнітивно-змістовий), організаційно-діяльнісний (критерії: соціально-рефлексивний, комунікативно-довірчий, організаційно-партнерський). Виокремлено рівні готовності: низький, середній, високий.

Отримані авторкою результати констатувального етапу експерименту виявили низький рівень готовності бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками в ЕГ та КГ за компонентами. Виявлено недоліки в підготовці бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками: відсутність системності, цілісності; ослабленість уваги до формування мотивації професійного вибору, розвитку правової культури бакалаврів; недостатня сформованість комунікативної культури, відсутність системи знань про зміст, методи, форми та засоби соціальної взаємодії з підлітками.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками» дисертанткою представлено модель, педагогічні умови та результати дослідно-експериментальної роботи.

Наукову цінність має розроблена авторкою модель підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками, яка містить логіко-методологічний, змістово-організаційний, діагностично-

результативний блоки, що відображають взаємозв'язок мети, підходів, принципів, етапів, змісту, форм, методів, технологій, компонентів, їх критеріїв, показників та рівнів, результату.

До переваг дослідження відносимо обґрунтовані педагогічні умови підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками: формування соціально спрямованої ціннісної орієнтації, мотивації, інтересу бакалаврів до спілкування з підлітками на основі поєднання традиційних та інноваційних форм і активних методів навчання; оновлення змісту підготовки бакалаврів правоохоронної діяльності з урахуванням специфіки соціальної взаємодії з підлітками; використання освітніх технологій для організації комунікативної діяльності в освітньому процесі.

Цікавим є представлений матеріал щодо застосування інноваційних форм навчання: проблемних лекцій, лекцій-дискусій, лекцій вдвох, лекцій-провокацій, лекцій-пресконференцій, діалогових лекцій, на яких набувалися вміння рефлексивної діяльності, гуманних взаємин; семінарських занять – дискусій; тренінгів, ігрових методів (ділова, сюжетно-рольова гра), неігрових методів (аналіз конкретних ситуацій, вирішення професійних завдань тощо), написання доповідей, захисту рефератів; індивідуальної роботи з підлітками у закладах освіти.

Позитивним є те, що отримані дисертанткою на формувальному етапі експерименту дані підтверджують основну гіпотезу дослідження, а саме – що істотний вплив на формування готовності бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками можуть надати спеціально обґрунтовані та реалізовані педагогічні умови.

Загальні висновки структуровані, відповідають сформульованим завданням, змісту роботи та впливають з її основних положень, чим доводиться, що мета роботи досягнута і всі поставлені завдання виконано. Чітко прописано особистий внесок здобувачки.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Попри загальну позитивну оцінку дисертації КРАВЧУК Олени Валентинівни вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження і побажання:

1. На с. 179 у моделі підготовки майбутніх бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками подано перелік упроваджених авторкою вибіркових компонент. Є деяка відмінність у назві цих компонент в їх переліку на с. 193, с. 204 та с. 226 дисертації.

2. Авторка визначає (с. 197) педагогічні умови підготовки майбутніх бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками на основі аналізу педагогічних умов, запропонованих іншими авторами (додаток В). На наше переконання, варто було б також застосувати експертний аналіз.

3. У дисертаційному дослідженні, на нашу думку, варто було б обґрунтувати специфіку підготовки майбутніх бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками у воєнний період. Зокрема, згаданий на с. 47 проєкт «Шкільний офіцер поліції» з 2024 року набув нового змісту і назви «Офіцери служби освітньої безпеки». Його мета – захистити дітей у школах в умовах повномасштабної війни росії проти України та створити безпекове середовище після війни. Важливо, що при цьому офіцер служби освітньої безпеки – це не охоронець, а фахівець з питань безпеки в освітньому закладі. Окрім поліцейських навичок та виконання протоколу безпеки, він має знання з психології дитини, аби розуміти її та за потреби вчасно допомогти та вжити необхідних заходів. Реалізація проєкту розпочалась з регіонів, наближених до зони бойових дій.

4. На с. 189 обґрунтовано специфічні принципи формування готовності бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками: законності, соціальної спрямованості, превентивності, діалогічності, технологічної гнучкості, створення рефлексивного середовища. Вважаємо, методологічну основу досліджуваного процесу посилило б урахування дисертанткою принципу деонтологічності, скільки деонтологічні норми є

невід'ємним аспектом правоохоронної діяльності.

5. Додатки становлять значну за обсягом частину роботи. На наш погляд, доречно оформити частину матеріалу додатків, у навчально-методичний посібник. Бажано було б у кожному з цих додатків зазначити, який діагностичний інструментарій є авторським, а де використано доробки інших дослідників.

Висловлені зауваження та рекомендації не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження О.В. Кравчук і можуть бути приводом для наукової дискусії.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Основні результати дослідження викладено в 14 публікаціях автора, із них: 7 статей відображають основні наукові результати (1 – у зарубіжному фаховому виданні), 7 – апробаційного характеру.

Зміст, обсяг та кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не виявлено.

10. Висновок. Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Кравчук О.В. «Підготовка бакалаврів правоохоронної діяльності до соціальної взаємодії з підлітками» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства науки і освіти України № 759 від 31 травня 2019 року), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою

Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.(зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 року, № 502 від 19 травня 2023 року та № 507 від 03 травня 2024 року), а її авторка КРАВЧУК Олена Валентинівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент:

професор кафедри педагогіки

Національного університету біоресурсів

і природокористування України

доктор педагогічних наук,

професор

Валентина МІРОШНІЧЕНКО

